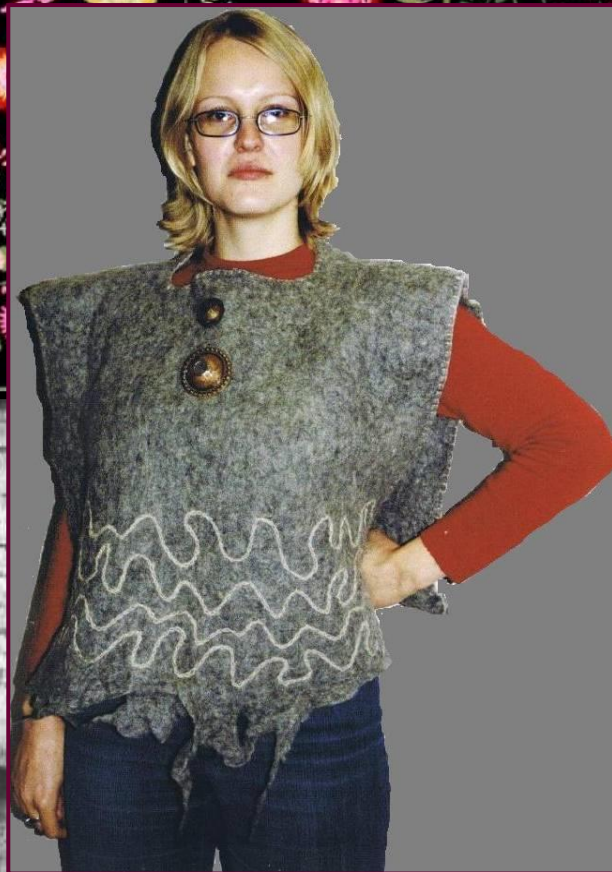

Koostaja: Tiia Artla

VEIMEVAKA JÄLGEDES

Tallinna Ülikool
2009

Ettevõtmise **eesmärgiks** sai soov saavutada seda, et rahvakunsti valdkond oleks hariduse tunnustatud osa, leiaks piisavalt tähelepanu ja mõistmist ning jõuaks enam kasutusse tänapäevases omaloomingus ning ka soov pakkuda Tallinna Ülikooli üliõpilastele võimalus eesti rahvakultuuri väärtustamiseks, selle edasi arendamiseks ja seeläbi rahvusliku ning kultuurilise identiteedi hoidmiseks. Projektiga on seotud ligi 40 üliõpilast TLÜ tööõpetuse osakonna käsitöö ja kodunduse erialalt. Projekttööde juhendajad: **õppejõud Juta Piirlaid ja Tiia Artla.**

Esemelisel rahvakunstil on Eesti kultuuriloos ja rahvuse püsijäämises oluline roll, sest rahvakultuuris on meie juured, mille tutvustamine aitab kujundada rahvuse kindlustunnet ja identiteeti. Rahvuskultuuri säilimine toimub traditsiooni püsivuses ja järjepidevuses ning kohanemises uute olude ja arenguga.

Tänapäeval puutuvad Tallinna Ülikooli üliõpilased väljaspool muuseume eheda originaaletnograafiaga harva kokku, 2008 aasta augustikuus avanes selleks aga Kuuskemaade lahel loal ja kaasabil oivaline võimalus. Küllastades Kuuskemaade galeriid olid kõik vanad esemed korruga esil, koheselt silmaga haaratavad, muuseumis aga tuleks esemetest ülevaate saamiseks neid üksikeksemplaridena fondist tellida. Üliõpilaste vaatenurgast pean väga väärtuslikuks asjaolu, et nad said loengulises vormis galeriis kuulata ajaloolase Jüri Kuuskemaa ja tema abikaasa Aet Kuuskemaa ülevaateid erakogus sisalduvate esemete kogumise taustast.

Kaunilt kirjatud vanad esemed jutustavad meile lugusid. Mustritelkirjadel, värvidel olid ju ikka tähendused, mille peale tänapäevai inimene sageli enam ei mõtle. Igasugune etnograafial põhinevate mustrikirjade kasutamine moekunstnike, kunstikoolide, harrastuskäsitöölise poolt loovtööde kujundamisel on populaarsust koguv trend, mis valmistab ainult rõõmu. **Tähtis ongi see, et “oma ja ehe“ ei kaoks meie mõtetest, ideedest, tegevustest.**

Suur tänu toetajatele!

Projekti juht **Tiia Artla**

- **AET ja JÜRI KUUSKEMAA**
- **Tallinna Ülikooli tööõpetuse osakonna õppejõud JUTA PIIRLAID**
- **Tallinna Ülikooli käsitöö ja kodunduse eriala ÜLIÕPILASED**
- **Tallinna Linnamuuseumi direktor MARUTA VARRAK**
- **Kunstiteadlane ELO-MIRJAM PEIL**
- **Eesti Käsitööõpetajate Selts “AITA“**
- **Eesti Rahvusraamatukogu**

SAATESÕNAKS

Aet Kuuskemaa (sündinud Reemets) sai juba kodust koos emapiimaga kaasa kiindumuse eesti talupoegliku rahvakunsti ja eesti kunsti vastu kasvades üles kunstnikust ema **Elgi Reemetsa** (1910-1987) kogutud Kristjan ja Paul Raua, Johannes Greenbergi, Eduard Wiiralti, Herman Talviku ja teiste eesti kunsti klassikute teoste ning kõikvõimaliku vanavara keskel. Kirjatud puunõud, vaibad, rahvariided ja nende manused moodustasid omaette kodumuuseumi väärilise kogu. Koos emaga käis Aet ka vanavara kogumisretkedel. Oma esimesest palgast ostis tema nimeka Gardneri firma portselanist kohviserviisi.

Jüri Kuuskemaa sai „nakkuse” vanade asjade suhtes külge Eesti Kunstimuuseumist, asunud sinna tööle 1964. aastal, ent mõneti internatsionaalsemal alusel. Tema esimene vanavarasoetus oli renesanss-stiilis nõudekapp. Kolm suvepuhkust veetis ta matkates Karjalas ning Arhangelski kubermangus tuues sealt kaasa karjala ning vene rahvakunsti näidiseid. Ta on natuke himustanud ka sinimaalingulist hiina portselani, vanu vask- ja tinanõusid.

Kui Aet ja Jüri 1978. aastal abielludes oma elud ja kogud ühendasid, siis jäi igasugune kolleksioneerimine enamaks kui kümneks aastaks kõrvale, sest eluenergia ja ainelised vahendid kulusid peatselt neljalapseliseks saanud perekonna peale. Ent niipea kui lapsed hakkasid kaela kandma ja majanduslikud olud paranesid, võtsid „vanad pahed” mõlemas taas võimust. Toona tekkinud antikvariaatidest, vanakraamipoodidest ja –laadadelt soetas Aet eelkõige rahvakunstilist, Jüri aga keskendus pigem barokkstiilis sisustusesemete jahtimisele ning Tallinna ja Põhja-Eesti vanade graafiliste vaadete kogumisele.

Täienduseks Aeda ja tema ema hangitud eesti etnograafia hankis Jüri tosina õllekannusid, vakka ja rasja, pool tosinat talutooli, mõnikümmend hõbedast ja pronksist ehet.

Aastal 2002 oli Kadrioru lossis ja Narva kunstigaleriis näitus „Antiquarium. Kunsti ja vanavara perekond Kuuskemaa kogust”. Toona ei esitatud eesti tekstiile ega talupoeglikke ehteid, mis moodustavad nüüdse näituse põhiosa.

Mistahes pärand on seni elav, kuni inspireerib looma uut. Seetõttu on praegune näitus järjekordseks tõendiks mitte üksnes eesti rahvakunsti võlust, vaid ka elujõust.

Aet ja Jüri Kuuskemaa

LINANE KÄTERÄTT.

Tegemist on juugendtikandiga jämedal, kergelt pleegitatud poollinasest telgedel kootud kangast, palistatud otstega käterätikuga.

Pigem järeljuugendiga 1920-ndaist aastaist. Pole aga päriselt välistatud ka kümme aastat varasem dateering. Monogramm rätil viitab, kas tikkijale, või siis isikule, kellele rätik kingituseks sai tehtud. Tikitud lilled ja varred ning lehed on juugendlikult ebasümmeetrilised ning välja venitatud. Juugend omakorda on innustust saanud rokokoostiiulist.

LINIK umb. 1910.a.

Kummutilini. Kahes osas. Üks ots raamitud. Puuvillane, tikand punaste moonidega, ääristatud pilupalistustega. Heegeldatud otsapitsid hilisemad. Kasutatusel olnud Helmi Aurelia Iienurme kodus Tallinnas 1940.–1960. aastatel.

TASKURÄTT umb. 1910.a.

Ümberringi tikitud punasega tekst ja ühes nurgas monogramm.

Omandatud Tallinnast 1990. aastatel.

LINIK 1920.-1930. aastad.

Juugendlik, muustrilehelt. Seinalinik ristpistes tikitud tuulikute ja kaskedega.

Omandatud Tallinnast 1990. aastatel.

5

LINIK umb. 1910.a.

Kummutilinik. Puuvillane. Tikitud, ääristatud pilupalistusega.

Kogutud Läänemaalt mahajäetud talu aidast 1970. aastatel.

6

LINIK umb. 1920.-1930. aastad.

Sini-valge liltikandi ja poepitsidega. Omandatud Võrust 1999.a.

7

LINIK 20.saj. I pool.

Kummutilinik, piludega ääristatud, otstes siiditikand.

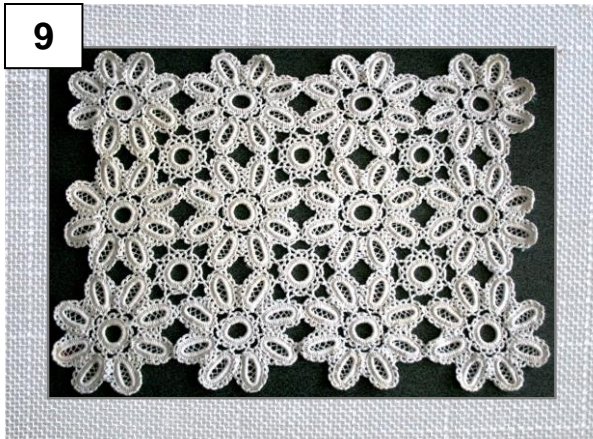
Kuulus Anna Piirandile (sünd. 1880. aastatel ja suri 1946.a. Võrus). Läks neiuna Riiga lapsehoidjaks ja tõenäoliselt tõi selle liniku sealt kaasa .

8

LINIK 20.saj.

Nn klaasriie, masintikand, ääristatud poepitsiga.

LINIK 20.saj.

Väikestest heegelmotiividest koosnev linikuke puuvillasest heegelniidist.

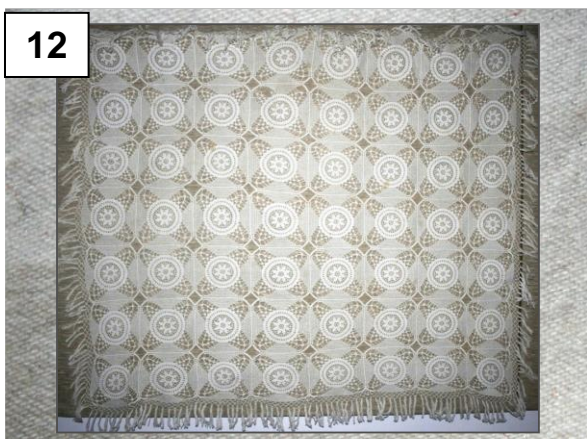
LINNUMOTIIVIDEGA HEEGELFILEELINIK.

Ingel Arman (tollal 15 aastat vana) heegeldas selliseid motiive 1986. aastal valgete puuvillaste aknakardinate kaunistuseks. Ingel on Elgi Reemetsa tütreütar.

LINIK 20.saj. II pool.

Fileeheegeldus puuvillasest lõngast.

LAUDLINA 1930-1940.a.

Heegelmotiividest, narmastega.
Kogutud Kangru – Aadu talust (Hanila lähedalt) suvel 1974.a.

13

MUHU ARGITANU

Orienteruvalt 19. saj. lõpukümnendid.

Oranzil villasel põhjal eri värvi villaste lõngadega lilltikand. Põllulilled, maasikad. Tanu avaosa valge linane, samuti rikkaliku tikandiga. Kaunistuseks sik-sakkpaelad.

Julia Saarkoppel (sünd. 1883.a. Kallaste külas Paistu talus). J.S. päris argitanu oma emalt, kes oli tanu õmmelnud ja tikkinud.

Annetaja Julia tütar Adele Saarkoppel (sünd. 1927.a. Kallaste külas Saadu talus).

14

MUHU ARGITANU 1910.a.

"Põlleta rikub põldu ja tanuta rikub taevast."

Kui naine tuli toast välja ja tanu polnud peas, pani käe pea peale.

Fotol esitatud tanu on saanud Võlla külast Sepa-Antsu talust. Tanu tikkis ja õmbles u. **1910.a.** Maria Vaher (sünd. 1892.a. Sepa-Mihklil) Sepa-Mihkli talust.

15

MUHU PÕLL 1901.a.

Õhukesest puuvillasest kirsipunasesest koemustriga riidest. Põllepaelad hallist mustriisest puuvillasest riidest. Arvatavasti hilisemad kui põll. Põllealas villaste lõngadega kalevile tikitud. Kaunistatud mõlemalt poolt erinevas toonis ilupaeltega ja kolmest küljest käsitsi heegeldatud värviliselt servatud sakilise pitsiga.

Riina Vaher'ilt (sünd. 1885.a. Vahtraste külas Keskküla talus) Sepa Antsu talust Võlla külast. Teinud põlle 50 aastat tagasi, enne kui leeri läks. Siis oli nimi Riina Maltis.

16

MUHU PÕLL ~1910.a.

Peenest erinevates roosades toonides roosilisest atlass-siidist. Villane põllealas tugevdatud alusel, kaunistatud lilltikandi, ilupaelte ja poepitsiga. Põllepael oranž kitsas villane.

Muistne põll Võlla külast Mardi talust Helena Vaherilt. Põlle õmbles H.V. tädi Maria Maltis.

MUHU SIILIK 1912.a.

Oranz villane erinevat värvi (kollased, roosad, rohelised) ning eri laiuste harvade kiri- ja tikitud triipudega Muhu seelik. Seeliku kõlapoogal ja laiematel värvitriipudel on villane natuurilähedane lilltikand.

Meister - Nautse küla Pärdi talu perenaine Raisa Sonn.

MUHU SÄRGIPIHT 19. sajand.

Tkitud. Seda pluusi kandis Aet Kuuskemaa lapsena Muhu rahvariietega. (Seda pluusi kandis ka Aet 1958.a. pioneeriks astumisel. Tema pidulikuks rõivastuseks tollal oli vaid Muhu rahvariie).

MUHU SÄRGIPIHT.

Linane tikitud naistepluus, nimetähtedega rinnaesisel.

Seda pluusi kandis Elgi Reemets Muhu rahvariietega 1940.-1960. aastatel.

MUHU KIRISUKAD.

Koguva külast Laasu talust. Kodus Riste Tüür 1860-ndatel aastatel.

21

**MUHU NAISTEKAMPSUNI
VARRUKAOTSAD
20. sajandi algus.**

Kogutud Muhust 1960. aastatel.

22

MUHU PÖLLE ALAS 1906.a.

Kirsipunane villane, kaunistatud ristpisteliste sümmeetriliste ornamentidega.

Annetaja Erica Tustil (sünd. 1886.a. Kapi külas Ranna talus) Lehtmetsa külas Nossa talus. Kui põlle õmbles, oli 20 aastat vana ja elas Lõetsa külas Kiisa talus. Kui läks mehele, tuli Lehtmetsa külasse Nossale. Põll oli valmis, lagunes kandes ära. See oli nooriku pulma põll. Nüüd pole talt enam muud järel kui see alas.

23

RUHNU LEINATANU 1887.a.

Tugevdatud alusel mustale atlass-siidile valgete puuvillaste lõngadega tikitud lopsakas barokne muster. Esiääres väiksemad lillekimbud. Kaunistatud poepitsiga.

Kogutud Mõisakülalt Ala-Jennu talust Melanie Mätas`elt. Meister vana Mall Vessik Sääre külast Liiva talust. Suri pärast suurt ilmasõda.

24

SEELIK.

Risti? Omandatud Tallinnast 1992. aastal.

25

MUHU VAIP.

Omandatud Kantsi külast Muhu saarel 1975. aastal.
Varem olnud Muhu kiriku köstrimajas.

26

VAIP, LÄÄNEMAA 19.saj.

Mustal põhjal, lillekorvidega.
Kogutud Muhu saarelt 1960. aastatel.

27

SAANITEKK, LÄÄNEMAA umb. 1910.a.

Lihula vaip. Punasel põhjal, tikitud.
Kogutud 1974.a. suvel Lihula lähedalt talust.

28

VAIP.

Punasel põhjal, tikitud. Koguva küla Tõnise talu
vaip. Loovutaja Inge Smuul, kogumise ajal 55
aastat vana.

Kogutud suvel 1950-ndate esimesel poolel.

VAIP a la Vasarely, PÕHJA-EESTI.

Geomeetrilise mustriga punamusta vaipa võib pidada linliku op-kunsti eesti talupoeglikuks eelkäijaks. Villane, topeltdrell pikksilmniitega.

VAIP, LÄÄNEMAA umb. 1910.a.

Mustal põhjal värviline lilltikand. Omandatud Pärnust 1970. aastatel.

TEKK 19. sajandi lõpp.

Pulmavaip Lemsiküla Luha talust. Kogutud 60. aastatel.

SEINAVAIP 1920. aastad.

Juugendstiilis. Mustal põhjal värviline tikand. Kogutud Hanila lähedalt mahajäetud talust 1972. a. suvel.

PÕHJA-EESTI SAANITEKK 19.saj.

Pindpõime. Omandatud Haapsalust 2006.a.

VAIP, KALLAVERE, 19. saj. lõpp.

Jüri Kuuskemaa emapoolse vanaema Elviine Valdovi (sünd. Kurg) pärandist. Pindpõime.

VAIP, LÄÄNEMAA 20.saj.

Pindpõime. Ornamentide ja lindudega.
Kogutud Muhu saarelt 1940.-1950. aastatel.

MUHU VOODITEKK.

Koguva küla Andrese talu tekk. Hammaskirjaline.
Kogutud suvel, 1960-ndate esimesel poolel.

VAIP, VILJANDI.

Teki kudus **1984. aastal** Leeni (Helene) Pääsuke (sündinud Viljandimaal Sürgavere vallas Kuiavere külas Kolga talus 22 detsembris 1910) maavillasest omavärvitud lõngast.

Helene Pääsuke on tuntud maalikunstniku Tiit Pääsukese ema.

Vaip omandatud Tallinna Soroptimistide Klubi heategevuslaadalt 2006. aastal.

VAIP, HAGERI, 19. saj.

Jüri Kuuskemaa isapoolse vanaema Betty Kuuskemaa (sünd. Jõggis) vanemate poolt Hageri Mäekülast 1880. aastatel. Tallinnasse kaasa toodud vaip.

SEINAVAIP 1930.-1940. aastad.

Rahvuslike võomustriliste triipudega. Omandatud 1990-ndatel aastatel Tallinnast.

KAMPSUN.

Kootud 1940. aastatel Tallinas. Kuulus Hilda Soonele (sünd. 1910.a., surnud 1991.a. Tallinnas).

41

ILUKÄTERÄTT 1910. aastad.

Luikede, hundinuiade ja iiristega. Juugendstiilis, tikanditega, otstes heegelpitsid. Omandatud Võrust 1999.a.

42

ILUKÄTERÄTT.

Tikitud punased roosid ja laiad heegelpitsid mõlemas otsas. 1910. - 1920. aastad. Omandatud Võrust 1999. aastal.

43

ILUKÄTERÄTT.

Pilude ja tikanditega, juugendstiilis. Tegemise aeg 1910. – 1920. aastad. Omandatud Tallinnas 1990. aastatel.

44

ILUKÄTERÄTT.

Tikitud mustrilehe järgi. Kasutatud Emmeline Sepmanni kodus Tallinnas 1920. aastail.

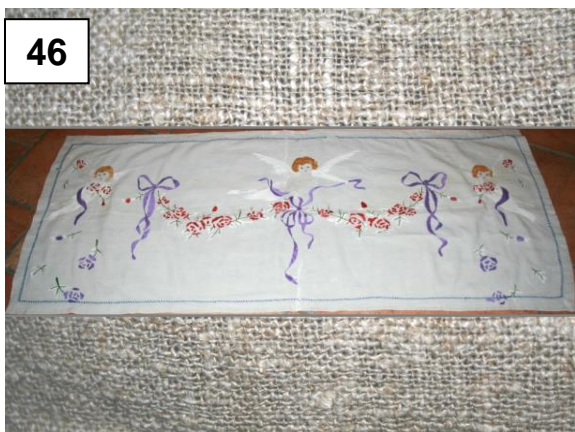
45

SEINALINIK.

Valmistanud Elgi Reemets (neiupõlvenimi Ulm, sündinud 1910.a., surnud 1987.a. Tallinnas) omajoonistatud mustri järgi noorpõlves. Kasutatud Elgi ja Hugo Reemetsa (Aet Kuuskemaa vanemad) Tallinna kodus köögis kraanikausi kohal seinal 1940.-1950.a.

46

LINIK umb. 1910.a.

Seinalinik inglite ja vanikutega. Mustrilehelt, linane, pilude ja tikandiga. Kogutud Kangru-Aadu talu (Hanila ja Karuse vahel) naabrusest, mahajäetud talu aidast 1974.a. suvel.

47

ILULINIK SEINALE (raamitud) 1920.-1930.a.

Tikitud. Koerarakend lastega.

48

ILUKÄTERÄTI OTS (raamitud) 19. saj. lõpu- /20. saj. algusaastad.

Juugendstiilis, tikanditega. Kogutud Kangru-Aadu talu (Hanila ja Karuse vahel) naabrusest mahajäetud talu aidast 1974.a. suvel.

49

KUMMUTILINIK 1910-1920.a.

Juugendsugemetega, tikanditega.
Kogutud Tallinnast 1996.a.

50

LINIK, KIRIKU KARIKAKATE?
Umbes 1770 – 1790.a.

Varaklassitsistlikus stiilis, klaasriie, ažuurtikandi ja võrkpitsidega.
Omandatud 1990-ndatel aastatel Tallinnas.

51

PADJAKATE (raamitud).

Ristpistes padjakate purjekaga 1920 /!930 aastad.
Omandatud Pärnust 1960-ndail aastail.

52

PADJAKATE (raamitud).

Ristpistes padjakate varaklassitsistliku kompositsiooniga. Stiili ja tekstiili luitumise põhjal võib oletada, et pärineb umbes aastaist 1780 – 1800 ja on ehk mõne mõisapreili või -proua näputöö.
Omandatud Emmeline Sepmannilt (1891 – 1982) 1970. aastail Tallinnas.

53

KIRIVÖÖ.

Pärnu. Kogutud Mõisakülast 1953.a. suvel.

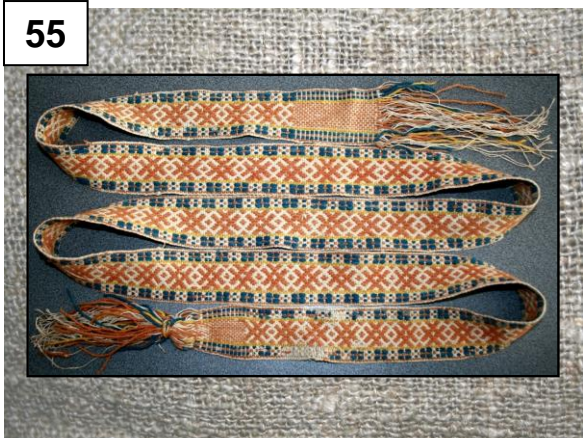
54

KIRIVÖÖ.

Kadrina (Ilumäe). 1970-ndad aastad.

55

KIRIVÖÖ.

Järvamaa (Peetri). Leena Ulm`i (1886 – 1981) noorpõlves tehtud rahvariide vöö.
Leena Ulm oli Aet Kuuskemaa emapoolne vanaema.

56

MUHU SUKAPAEELAD.

Kallaste külast Niidi talust Adele Mundi`lt, kes kogumise ajal oli 26 aastat vana. Sukapaelad põimis Adele Mundi ema Maria Mundi (neiuna Maria Palu) 30 aastat tagasi, arvestades kogumise ajast (1951).

Kogutud **Koguva Külast** Muhu saarelt.

RUHNU SUKAD.

Peeter Schönbergi, kogumise ajal 59 aastat vana, ema sukad. Ema suri, kui Peeter oli 3 päeva vana. Kogutud 1940 /1950 aastatel.

MUHU SUKK.

Kallaste küla Niidi talu elanikult Adele Mundilt (kogumise ajal 26 aastat vana) valged vikkelsukad. Sukad kudus Adele ema Maria Mundi (sünd. Maria Palu), kes suri 1945.a. Kui Maria Mundi suri, oli ta 56 aastat vana. Sukad kudus neiuna Söödivälja talus Kallastye külas. Kogutud 1940. / 1950. aastatel.

SETU VARRUKAD ~1800.a.

Raamitud. Kogutud Setumaalt 1960. aastatel.

SETU VARRUKAD ~1800.a.

Raamitud. Kogutud Setumaalt 1960. aastatel.

SETU NAISE SUKMAN 19.saj. I pool.

Mustast puuvillasest riidest, kanditud punase riidega (ka taskulõhandik).
Kogutud Setumaalt 1960. aastatel.

NAISTESÄRK, SETU 19.saj. algaastad.

Peenemast linasest piha- ja jämedamast takuriidest alaosaga, varrukad risttoimses koes, korjatud kirjas vöötidega.
Kogutud Setumaalt 1960. aastatel.

SETU PÜHASELINIK 19.saj.

Kogutud Setumaalt 1960. aastatel.

SETU PÜHASELINIK 19.saj.

Kogutud Setumaalt 1960. aastatel.

65

MUHU ARGITANU
1840-ndate aastate I pool.

Kogutud Riste Abe`lt, 65 aastat vana (kogumise ajal), kes oli taluperenaine Veski talus Iga külas. Tanu tegi Riste Abe vanaema Rootsivere küla Salu Andruse talu perenaine Riste Saat. Riste Abe ema Reet Müürisepp (sünd. ca 1855) oli 18 aastat vana kui tema ema suri 54-aastaselt. Tanu oli ta tikkinud enne abiellumist. Abiellus kui oli 22 aastat vana.

66

RUHNU TANU.

Kihnus, Kaevandu talus Lemsikülas Leili Jaani tütar Sütt loovutas vana Ruhnu tanu. Tanu omanik oli Kai Laarens Jaagu talus Linakülas. Too oli Leili Süti vana-vanaema ja oleks kogumise ajal 115 aastat vana. Tanu oli tollal umbes 90 aastat vana. Kogutud 1949. aasta suvel.

RUHNU TANU 19. saj.
Kogutud Kihnu saarelt 1949. aasta suvel.

67

PÕHJA-EESTI TANUD.

Kogutud Tallinnast 1989. aastal.

68

LINANE PALAKAS 20.saj.

Ruuduline. Kogutud Tallinnast 1990. aastatel.

69

LAUDLINA 19. saj.

Vahatrükk, potisinine. Vanavara kogumisretkelt Ida-Karjalasse 1966.a. Suma jõe äärest kaasa toodud. Esindab tekstiilitehnikat, mis oli Lääne-Euroopa linnakultuuris menukaim 16.-17. saj., ent talukultuuris (s.h. Eestis) kuni etnograafilise ajastu lõpuni.

70

KANGATÜKK 19. saj.

Vahatrükk, potisinine. Karjala.

71

TRÜKIPAKK 19. saj.

Õitsva toomingaoksaga. Puit, vaskplekk ja -traat. Kogumisretkelt Pineega jõe (Severnaja Dvinaa harujõgi) äärde 1967.a.

Kasutati templina sulavaha pealekandmiseks linasele värvimata kangale. Kui kangas oli kaetud trükiklotsi(de) jäljenditega, kasteti see uriini ja indigo värvainet sisaldavasse toobrisse. Värv fikseeriti äädika ja maarjajääga. Kuivanud tootelt eemaldati vaha kuuma pressraua ja paberi abil. Muster jäi vahatatud kohtades linase loomulikku värvi, muu pind sai siniseks.

72

KOONLALAUD.

Puulõige, maaling tempervärvidega. Vologda piirkond. Lehtede ja kukega maaling esindab vene talupoeglikku tõlgendust barokkstiilist.

Nikolai Kormašovi kingitus 1968.a.

73

KOONLALAUD 19. saj.

Puulõige, maaling temperavärvidega. Mezeni jõe äärest.

Kogumisretkelt Pineega jõe äärde 1967.a.

Geomeetrilise ja taimse ornamentika sisse on paigutatud stiliseeritud põdrad ning kosjasõitjad saanidel.

74

KATTETEKSTIIL 19. saj.

Ida-Karjala. Kogumisretkelt 1966.a. Suma jõe äärest. Kahe käteräti otsad, üks vene kotkaste, teine kabelitega, on sekundaarselt kokku õmmeldud ikoonikapi kattelinikuks. Ühendtekstiil ääristatud laiemate punaste kangaribadega, mis kaunistatud valge heegelornamendiga.

75

VOODIKATTE EHSÄÄR 19. saj. algus.

Värviline ahelheegeldusega ornamenteerimine, ääristatud pitsiga. Ida-Karjala. Kogumisretkelt 1966.a. Suma jõe äärest.

76

KÄTERÄTT 19. saj.

Ida-Karjala. Kogumisretkelt 1966.a. Suma jõe äärest. Stiliseeritud mütoloogiliste zoomorfsete figuuride traditsioon ulatub tagasi Karjala kaljujooniste ja Volga-äärsete soome-ugri rahvaste ornamentikasse.

77

KÄTERÄTT.

Venemaa. Punase eelpistelise tikandiga või korjatud kirjas telgedel kootud puuvillane rätik.

78

LIPSKAUNISTUS.

1910. aastad. Masintikandiga siidriidest.

79

KÄSITÖÖKARP.

Päritud Harbiinist 1924.a. Kuulus Jekateriina Läätsel (sündinud 19. saj. lõpul Harbiinis, surnud 1970.a. Tallinnas). Arvatav päritolu Kaug-Ida.

80

KÄSITÖÖKARP.

Karbi valmistas ja maalis August Reemann (Aet Kuuskemaa vanaisa 1878 – 1942, nimi eestindatud Reemets`aks) oma kaheksandale lapsele Helmi Aurelia Iienurmele (sünd. Reemann) 1928.a.

81

JUURTEST PUNUTUD VAKAD.

Vormsi.

Annetaja Hermine Tavik Agase talust 1950.a.

82

VAALIKURIKAS 1872.a.

Puulõige. Arvatavasti valmistatud pulmakingiks pühenduses mainitud Krakesaare Elisale eesti-rootsi segaasustusega alal (kraken – rootsi vares). Erakordselt rikkalik küüslõiketehnikas dekooriga eksemplar maagiliste märkide ja pühendusega.

VÖÖMÕÕK. Kihnu, Lemsiküla Põlli-Vanaotsa talu. Loovutaja Mari Pull (sünd. Mari Niit), kogumise ajal oli 58 aastat vana. Mõõga tegi Mihkel Vessik Säärekülas Tiidul **1915.a.** Kogutud 1949.a. suvel.

VAALIKURIKAS. Lehtmetsa küla Kummi talu perenaine Erika Viltu annetas oma isa tehtud vaalikurika. Isa tegi vaalikurika 60 aastat tagasi (arvestades kogumise ajast). Isa nimi Ivan Soop (sünd 1854.a. Kapi külas Riida talus, surnud 1930.a).

Kogutud 1940-1950-ndatel aastatel.

83

KANGASTELGEDE DETAIL 1837.a.

Kihnu Turukülast Kingu talust või Linakülast Jaagu talust (peremärgi järgi määratud).

Kogutud 1960-ndatel aastatel.

84

KOONLALAUD 1897.a.

Armastuse, Usu ja Lootuse sümbolitega. Puuvool. Teenuse.

Eseme omapäraks on rahvausundlike ja kristlike sümbolite põimumine tekstiga. Initsiaalid viitavad, et tegu pole müügiks, vaid kinkimiseks konkreetsele isikule (pruudile?) eriti hoolikalt valmistatud esemega.

LASTEJALATSITE VORMIMISE LIISTUD.

KIRISUKKADE VORMIMISE LIISTUD.

REHETOA TOOL 1968.

Südamega korjul. Reigi kihelkonnast Hiiumaal. Tooli tüüp vastab juba 15. saj. levinud linnatoolile, kuid madal istmekõrgus (35 cm linliku 42-45 cm asemel) pidi takistama suitsu silmaminekut rehetoaas. Algne õlgpõhi asendatud vitspunutisega 2002.a.

TALUTOOL.

Vormsi. Saksby külast, Siimastalust. Õiesalu Kustaselt vana ilma põhjata tool, südamega korjul. Tooli meister Anders Rosenbhat, suri 1917. aastal. Oli siis 68 aastat vana. Kogutud 1949. aasta suvel. Põhi hiljem punutud.

MUHU KÖSTRITOO.

Saar, pähkel. Tüübilt nn Riia tool. Koosneb treitud pulkadest. Lähtub Hollandi õlgpõhjaga toolidest, mida barokkajal Baltikumi imporditi Amsterdamist. Põhi uuendatud.

KOLMNURKPEAGA RINNANÕEL.

Pronks. 12.-13. saj. Saaremaalt?

HOBURAUDSÕLG. Pronks. 13.-14. saj.

Lihtsakoeline eksemplar, küllap külasepa töö. Hobuserauda ja hoburaudsõlge on peetud õnnetoovaiks seotuse tõttu müüdiga päikesevankrist, mida veavad päikesehobud.

TALISMAN 11.-12. saj.

Taara (Thori) vasar. Pronks. Pidi kandjale andma osa Skandinaavia piksejumala Thori (eesti Taara) jõust ja vägevusest. Jumal ise kasutas oma vasarat taevavärvate rammimisel, kui päike oli liiga kaua maad kuivatanud ning oli vaja päästa taevavärvad valla, et vihma sadama hakkaks.

RINNAEHE 10.-12. saj.

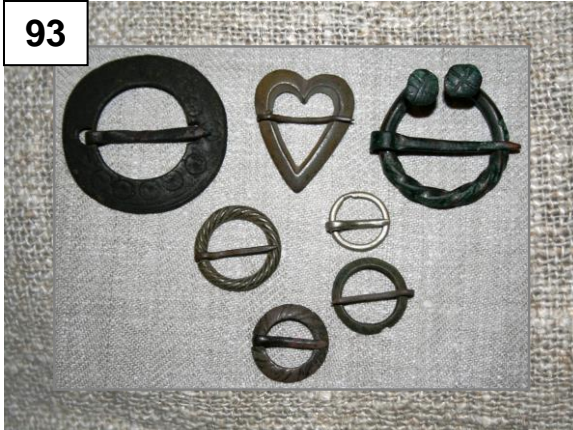
Viikingiaja ornamendiga. Pronks. Alaserva aukude läbi olid kinnitatud väikesed ripatsid, mis omasid maagilist tähendust.

Luunula-kujuline **RIPATS MÜNDIGA 10.-12. saj.**

Pronks, hõbe. Pärineb Vadja-Vene kultuuriruumist. Araabia dinaari meenutav münt on Volga-äärsete kasaaride võltsing (I. Leimuse andmed).

93

SÕLED 13.-18. saj. Pronks.

- **KETASSÕLG 16. saj.**
- **SÜDAMEKUJULINE SÕLG 16.-17. saj.**
- **HOBURAUDESÕLG 13. saj.**
- **VITSSÕLED 18.-19. saj,** neist väikseim hõbedast.

94

PEA- või KAELAVÕRU 12.-13. saj.

Hõbe. Romaani stiilis. Paide.

95

VÕRERIPATS 12.-13. saj.

Talisman kurja püüdmiseks. Pronks.
Heinz Valgu kingitus 2007.

96

PAATER 15.-16. saj.

Antoniuse risti ja krutsifiksiga. Pronks.
Heinz Valgu kingitus 2007.

97

LOHEKUJULUNE VÖÖNAAST 12.-13. saj.

Pronks. Analoogia on leitud Liivimaa üliku hauast.

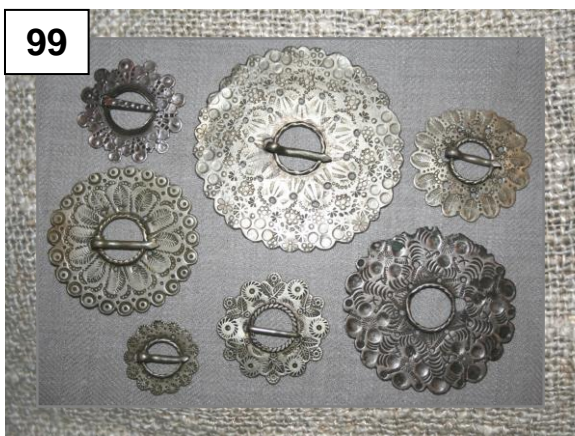
98

EESTI TALUPOJASÕRMUSED.

s.h. kihlasõrmus kätega, ingellik sõrmus ja „kukeharjasõrmused”. Hõbe. 17.-18. saj., klaassilmaga (Muhu) 19. saj.

99

PREESID 18.-19. saj.

Hõbe. Vasakpoolne ülemine Otto Tammeraid, 20.saj. **Koksi talust** (parem alumine prees) Mari Pull'ilt (58 aastat vana) hõbeprees. Preesi päris oma emalt Ingel Oadilt Lemsi külast Kustavi talust. Ema oli preesi omakorda pärinud oma emalt Mari Oadilt. Kogutud 1949.a. suvel.

100

SILMADEGA PREESID ja SÕRMUS.

Hõbe, punane klaas. Muhu. Punase klaasi kõrval kasutati ehetel ka piimklaasi ja sinist klaasi. Muhu Liival elas kullassepp Vilu, kes tegi preese ja sõrmuseid punaste kividega. Tehtud 1901.a.

RINNALEHT 15.-16. saj.

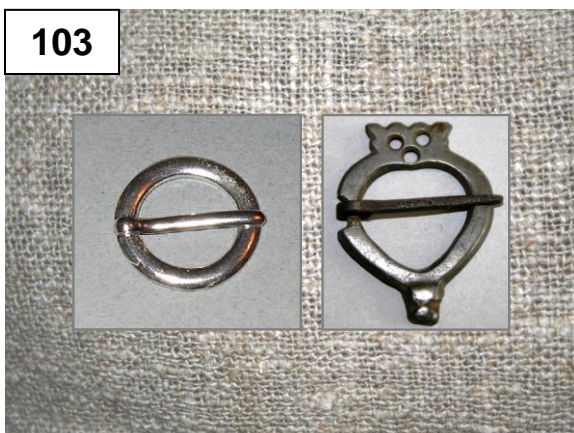
Hõbe. Paide.

Keti otsas kantud rinnalehel oleva aasa külge kinnitati maagilise tähendusega, kilisevaid ripatseid.

RINNALEHT 15.-16. saj.

Päikeseratta ja -ristiga. Hõbe. Paide.

VITSSÕLG 19. saj.

Hõbe.

SÜDAMEKUJULINE SÕLG 17.-18. saj.

Pronks. Saaremaa?

KODARATEGA RIPATS.

Kahekordsete kodaratega ja Peeter I rublatükiga 1723. a. Hõbe.

KODARATEGA RIPATSID 19. saj.

Ühekordsete kodaratega ning Karl XII naivistliku portreega jäljendusena taalrilt. Lihula meister Baumann (c - Harald Tammeraiu kingitus 1991.a).

105

KUHIKSÕLG 18. saj.

Hõbe. Pärnu meister.

KUHIKSÕLG 19. saj.

Hõbe.

106

KRÖLLID 16.-19. saj.

Hõbe.

107

AMULETT-RELIKVIAAR umb. 1500.

Hõbe, niello, osaline kullatis. Gootika.

Aversil madonna kuusirbil, pöördel graveeritud naispühak torniga. Kahe plaadikese vahel võis hoida reliikviat: pühaku juuksekarva, küüne- või luutükikest vms.

108

KAELARAHAD.

Jelizaveta Petrovna ja Anna Joannovna rubladest.
Hõbe.

109

KAELARIST 14.-15. saj.

Pronks. Gootika. Juhuleid Viljandist.
Lehtrist viitab Kristuse ristipuule kui elupuule.

110

NÕELATUPED. Hõbe.

- Umb. 1900.a.
- 18 saj.
- Hiina. Umb.1900.a.

111

SETU LUKK 19. saj.

Hõbe, värviline klaas.
Kanti pika hõbeketi otsas kuhiksõle peal,
reguleerides lukuga keti aasa kõrgust.

112

HIILERIHMA PANNAL 19. saj.

Pronks. Muhu.
Kogutud Lõetsakülast Kalda saunast. Tollal
kuulus kolhoosi „Suur Väin”.

113

SÕLED 20. saj.

Pakeliit, maaling.

Arvatavasti on tegemist saksa okupatsiooniaegse tööga, tingituna sõja-aegsest metallipuudusest.

114

SÕLED 20. saj.

Hõbe. Ruhnu meister Peeter Roosleid.

Laevukese eeskujuks on vitraaz Ruhnu vana puukiriku aknal 1654.a. Lemsiküla Pullisaare talu perenaiselt Marie Pull`ilt 1940 / 1950 aastatel.

„Ruhnu sõlg” või „Rooslaiu sõlg”. Valmistaja põline ruhnlane hõbedameister Peeter Roosleid (sünd.1889 Ruhnus, surn.1976 Kihnus) Ruhnu külast Rooslaiu talust. P. Roosleid oli ka suurepärase kompasside meister. Hiljem, 1960.a., asusid Peeter ja Maria Roosleid elama Kihnu. Sõlg omandatud Peeter Rooslaiult 1950.a.

115

SÕLG VIKINGILAEVAGA 1930. aastad.

Hõbe, stants.

Näide enne II maailmasõda tööstuslikult valmistatud rahvusromantilisest ehtest.

„Viikingi sõlg”. Arvatav. 1930. aastad. Omandatud 1990. aastatel Pärnust.

116

PREES 1950. aastad.

Hõbe, filigraan.

117

PROSS 1960. aastad.

Hõbe, stants.

Kunstitoodete Kombinaat, autoritiraaz Helge Pihelga kavandi järgi.

118

RINNANÕELAD 1950. aastad.

Hõbe, stants, must email. Kunstitoodete Kombinaat, Elgi Reemetsa kavandite järgi.

119

PRUUDITOO 19. saj.

Omandatud Tallinnas 2007.a. Kujunduses seguneb stiilse ampiiristme kaarjalgsus rahvalike lõigetega korjul, millel süda vihjab armastusele ja kotkas usule tsaari headusse.

120

LAPSE SAAPAD umb 1900.a.

Eesti. Aili ja Kalju Nurga kingitus 1981.a.

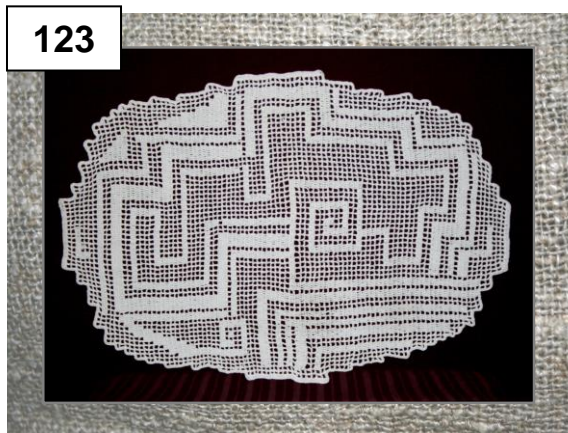

KÄTERÄTI (ots) 1910-ndad aastad.

Juugendstiil.

PITSLINIK rokooliku mustriga. 1920-1940.a.

PITSLINIK konstruktivistliku mustriga. 1920-ndad aastad.

PITSLINIK rosettidega. 1920-1940.a.

125

SETU PÜHASERÄTT (ots) 19. saj.

Ikooni- ehk pühasekapile oli kombeks asetada ehisrätt, mille tikitud otsad kummalgi pool ikoonikappi rippuma jäid.

126

POLDIGA PRESSRAUD.

Messing, puit. 18. sajand.

PRESSRAUA ALUS.

Malmivalu. 19. sajand. Kogutud 1960. aastatel .

127

ÕMBLUSMASIN.

19. sajandi II pool. Omandatud Tartust 2007.a.

128

VEIMEVAKK 19. saj.

Puit põletuskirjadega. Omandatud Tallinnas 1990.a.

Aet ja Jüri Kuuskemaa

on originaalsemed näituseks ette valmistanud ja koostanud esemetele annotatsioonid.

Aet ja Jüri Kuuskemaal on kolleksioneerimine kujunenud elustiiliks. Ihaldusväärseks on nad pidanud eelkõige Eestist pärinevaid esemeid ja kunstiteoseid. Perekonna vanavarakogule pani aluse Aeda ema, kunstnik Elgi Reemets. Aet ja Jüri on seda edendanud ja valdkonniti laiendanud. Aet ja Jüri abiellusid 1978. aastal ja nad on üles kasvatanud neli last.

Aet Kuuskemaa on hariduselt bibliograaf. Töötanud Ed. Vilde ja A.H.Tammsaare Muuseumides, Eesti Kunstimuuseumis, Eesti Rahvusraamatukogus. Aastast 1994 perefirma osaline. Eelistab kõike eestilikku.

Jüri Kuuskemaa on ajaloolase-kunstiajaloolase haridusega. Alates 1964. aastast töötab Eesti Kunstimuuseumis, praegu Kadrioru Kunstimuuseumi kuraatorina. Lemmikstiil: barokk.

Aet & Jüri Kuuskemaa

have prepared the original ethnographic items and provided them with descriptions.

Collecting art and folk art has become a lifestyle for Aet and Jüri, who find items of Estonian origin particularly desirable. The family art and antiques collection was begun by artist Elgi Reemets, Aet's mother. Aet and Jüri have advanced and enlarged it by different fields. Aet and Jüri were married in 1978 and have raised four children.

Aet Kuuskemaa was educated as a bibliographer. She has worked at the Edward Vilde Memorial Museum and the A.H.Tammsaare Memorial Museum, at the Art Museum of Estonia, and at the National Library of Estonia. She has been a partner in the family enterprise since 1994. Typically her preference is for all things Estonian.

Jüri Kuuskemaa was educated as a historian and art historian. He has been working at the Art Museum of Estonia since 1964, currently as curator in the Kadriorg Art Museum. His favourite style is the Baroque.

Tiia Artla

Antud näituse ettevalmistamine: üliõpilaste koolitus, kujundustööd, fotokogu ja näitusekataloogi koostamine, näituse montaaž.

Tiia Artla on Tallinna Ülikooli Matemaatika- ja Loodusteaduste Instituudi tööõpetuse osakonna lektor ja projektijuht.

Ta õpetab ülikoolis rahvakunsti aluseid ja eesti rahvuslikke käsitöetehnikaid, tikandeid, kangakudumist, juhendab tekstiilide loovtöid.

Juta Piirlaid

Antud näituse ettevalmistamine: üliõpilaste koolitus, kujundustööd, näituse montaaž.

Juta Piirlaid on Tallinna Ülikooli Matemaatika- ja Loodusteaduste Instituudi tööõpetuse osakonna õpetaja, Eesti Kunstnike Liidu ja Eesti Moeühenduse liige.

Ta õpetab ülikoolis tarbekunsti ajalugu ja eriala kunstiaineid: joonistamist, maalimist, disaini aluseid ja kunstilist kujundamist, moejoonistust, stiiliõpetust, eksperimentaalseid tekstiilitehnikaid.

Tiia Artla

Preparation of the exhibition: students' guidance, design works, photo collection's composing, compiling exhibition's catalogue, exhibition's assembling.

Tiia Artla is the lecturer and project leader in the Department of Craft in Tallinn University's Institute of Mathematics and Natural Sciences. She is teaching the Fundamentals of Folk Art, Estonian National Handicraft Techniques, embroideries, weaving and giving the guidance in textile creative works.

Juta Piirlaid

Preparation of the exhibition: students' guidance, design works, exhibition's assembling.

Juta Piirlaid is the teacher in the Department of Craft in Tallinn University's Institute of Mathematics and Natural Sciences, member in Estonian Artists' Association and Estonian Union of Costume Artists.

She is teaching the History of Applied Art and art subjects by handicraft speciality: Drawing, Painting, Handicraft Design and Composition, Fashion Drawing, Style Study, experimental textile techniques.

Koostaja: Tiia Artla

Tallinna Ülikool
2009